

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNİN KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ

Hatice DOĞAN*

ÖZ

Bu çalışma, geleneksel olarak Türkiye'nin sert gücünün en önemli unsurlarından biri olan Türk Silahlı Kuvvetlerini, Türk kamu diplomasisinin aktörlerinden biri olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda TSK'nın barışı koruma harekâtlarına katılımı ve bu harekâtlar çerçevesinde yürüttüğü Sivil-Asker İşbirliği faaliyetleri ile ikili askerî eğitim işbirliği ve askerî yardım faaliyetleri kamu diplomasisi faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir. Makalenin birinci kısmında askerî gücün, yumuşak gücün uygulama alanında -kamu diplomasisi-kullanımının tartışılmasının ardından söz konusu faaliyetlerin yabancı ülkelerdeki Türkiye algısına ve dolayısıyla Türk kamu diplomasisine katkısı incelenmektedir.

Barışı koruma harekâtlarına katılımın Türk dış politikasının "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesini desteklediği ve Türkiye'nin küresel barışa destek olarak görülmesini sağladığı, Sivil-Asker İşbirliği faaliyetlerinin Türkiye'nin ve Türk kültürünün yurtdışında tanıtılmasına katkı sağlarken, savaş ve çatışmalarla mağdur olan insanlara Türk ordusu eliyle yardım edilmesinin güçlü Türkiye imajını beslediği, askerî eğitim işbirliği faaliyetlerinin ise ekonomik ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesine zemin hazırlaması ve diğer ülkelerin de bu faaliyetleri örnek almasıyla Türkiye ile işbirliği ve iyi ilişkileri özendirme açısından aktif Türk dış politikasını desteklediği öne sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Türk Silahlı Kuvvetleri, Askerî Güç, Barışı Koruma, Sivil-Asker İşbirliği.

PUBLIC DIPLOMACY ACTIVITIES OF TURKISH ARMED FORCES

ABSTRACT

This study takes one of the most important elements of Turkey's hard power, Turkish Armed Forces as an actor of Turkish public diplomacy. Within this context, Turkish Armed Forces' participation to peace keeping operations and Civilian-Military Cooperation activities within those operations as well as bilateral military education cooperation activities and military aid are evaluated as public diplomacy activities. Following the discussion on the use of military power in the operation field of soft power - public diplomacy - in the first section of the article, the contribution of the mentioned activities to the perception of Turkey in foreign countries and Turkish public diplomacy relatedly is examined.

It is argued that the participation to peace keeping operations supports the principle of "Peace at Home, Peace in the World" of Turkish foreign policy and provides Turkey seen as a global public good servant,

---

* Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, hatice.dogan20@gmail.com

Civilian-Military Cooperation activities feeds the strong Turkey image by helping the people suffering from war and conflicts besides contributing to the presentation of Turkey and Turkish culture abroad, military education cooperation activities support active Turkish foreign policy for it paves the way for improving economic and political relations and promoting good relations and cooperation with Turkey as other countries see those activities as a model.

Key Words: Public Diplomacy, Turkish Armed Forces, Military Power, Peace Keeping, Civilian-Military Cooperation.

GİRİŞ

Soğuk Savaş sonrası dünya siyaseti iki kutupluluğun zincirlerinden kurtulurken dünyanın yeni dinamikleri risklerle birlikte fırsatları da beraberinde getirmiş, küreselleşmenin hız kazanmasıyla uluslararası ilişkiler de devletler arası olmaktan öteye geçerek artan oranda toplumlar ve ekonomiler arası ilişkilere önem verir hale gelmiştir. Soğuk Savaş sonrası gelişmelerle şekillenen yeni dinamikler temelinde Türk dış politikasında da gözle görünür bir değişim yaşanmıştır. Türkiye bu dinamiklerin yarattığı fırsatları değerlendirerek merkez ülke olma vizyonu ile bölgesinde ve daha geniş çevresinde aktif bir rol üstlenmeye çalışmaktadır. Merkez ülke vizyonunun başarısı ve Türkiye'nin etkisinin artmasında, geniş çevresinde ve dünyada algılanışı kilit öneme sahiptir. "Çağın ruhu"na uygun olarak, değişen dış politika anlayışıyla paralel şekilde artan kamu diplomasisi faaliyetleri, dünyadaki "Türkiye algısı"nın, merkez ülke tahayyülünü destekleyecek şekilde değişmesine ve güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Kamu diplomasisi faaliyetleri, başta Dışişleri Bakanlığı, Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ile Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı olmak üzere resmî kurumlar, özerk kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, medya vb. birçok aktör tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu aktörler kendi görev veya ilgi alanlarında diğer ülkelerde gerçekleştirdikleri çeşitli nitelikteki faaliyetlerle Türkiye'nin tanıtımına ve dış politikanın hedeflerine ulaşmasında etkili olacak Türkiye algısının yaratılmasına farklı oranlarda katkı sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı da Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin buna katkı sağlayan kamu diplomasisi aktörlerinden biri olup olmadığının değerlendirilmesidir. Bu doğrultuda, öncelikle askerî gücün kamu diplomasisinde kullanımı tartışılacak, ardından TSK'nın gerek barışı koruma harekâtlarına katılarak dünya barışının korunmasına ve görev aldığı ülkelerde sivil halka yardım edilmesine, gerekse askerî eğitim işbirliği ve yardımlarla diğer ülkelerin güvenlik güçlerinin kapasitelerinin artırılması ile Türk dili ve kültürünün yayılmasına katkı sağlamaya yönelik faaliyetleri bu çerçevede değerlendirilecektir.

1. KAMU DİPLOMASİSİ VE YUMUŞAK GÜÇ UNSURU OLARAK ASKERİ GÜÇ

Kamu diplomasisi, kısaca bir ülkenin dış politika hedeflerini desteklemek üzere diğer ülkelerin “kamu”larını kendi dış politika hedefleri doğrultusunda etkileme ve yönlendirme faaliyetleri olarak tanımlanabilir. ABD’de çok daha uzun bir geçmişe sahip olan kamu diplomasisi kavramı, ABD dışı uluslararası ilişkiler literatüründe yakın zamanlarda ilgi uyandırmaya başlamış ve aslında kavramın doğuşundan önce de yapılan çeşitli faaliyetler kamu diplomasisi bağlamında analiz konusu olarak ele alınmaya başlamıştır.

Bir ülkenin imaj yönetimiyle yakından bağlantılı olan kamu diplomasisi, aslında ülkelerin şirketler gibi uluslararası alanda reklam ve halkla ilişkiler faaliyetleri yürütmesi, dolayısıyla ülkelerin şirketleştirilmesi olarak görülebilir. Bu doğrultuda diğer ülkelerin vatandaşları bir ülkenin değerlerini pazarlamaya çalıştığı hedef kitleler haline gelir. Kamu diplomasisi faaliyetlerinin ve yaratılmak istenen imajın başarısı her şeyden önce söz konusu değerlerin niteliği/kalitesine bağlıdır. Bu değerler Joseph Nye’in deyişiyle bir ülkenin “yumuşak gücü”dür ve kamu diplomasisi genel olarak yumuşak güçle doğrudan bağlantılı olarak algılanmaktadır. Yumuşak güç, “bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara, onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşmasıdır.” (Aktaran: Akçadağ 2012)

Bu tanımlama çerçevesinde kamu diplomasisi, istediklerini askerî güç veya ekonomik yaptırım/ödül yoluyla elde etme becerisini ifade eden sert güçle tamamen aksi uçlarda duran kavramlar olarak görünmektedir ve aslında kamu diplomasisi tam da sert gücün antidotu olarak geliştirilmiş bir kavramdır. “Zihinlerin ve gönüllerin fethi”ni amaçlayan kamu diplomasisinde askerî güce hiç yer yokmuş gibi görünmektedir. Ancak 11 Eylül sonrasında Ebu Gureyb’te yaşananlar, Amerikan gücü ve imajının yalnız yumuşak güç unsurları tarafından savunulması ve yayılmasının yeterli olmadığını göstermiştir. Çünkü çeşitli burslar yoluyla ABD’yi tanıyanlardan çok daha fazla insan, ülkelerindeki ABD askeri vasıtasıyla Amerikan “değerleriyle” tanışmaktadır. Bu durum bir yandan yumuşak güç ve sert gücün dengeli bir şekilde kullanılmasına yönelik “akıllı güç” kavramının şekillenmesinde etkili olurken, diğer taraftan ABD gibi dünyaya yayılmış bir askerî gücün ülkenin imajına olan etkisi de gündeme gelmektedir. Irak’a girme nedeni her ne olursa olsun ABD askerinin buradaki faaliyet ve davranışları Irak halkına ABD hakkında birinci elden bir deneyim sağlamak ve oluşacak olumsuz imajın öğrenci değişimi, basın-yayın vb. kamu diplomasisi faaliyetleriyle düzeltilmesi mümkün olamamaktadır.

Bu noktadan hareketle, sert güç unsuru olan askerî kuvvetlerin özellikle yurtdışındaki faaliyetlerinin kamu diplomasisi faaliyetleri olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusu karşımıza çıkmaktadır. Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı gibi, askerî kuvvetlerin faaliyetleri ülkenin imajını olumsuz yönde etkileyebiliyorsa olumlu yönde de etkileyebileceği kabul edilmelidir. Ancak bunun kamu diplomasisi sayılıp sayılmayacağı bir hayli tartışmalıdır. Bir ülkedeki askerî varlığınız işgalci olarak nitelendirildiği süreçte faaliyetlerinizin de kamu diplomasisi olarak nitelendirilmesi mümkün görünmemektedir. Ancak o ülkeye mevcut etnik, siyasi vb. çatışmaya son verip insanların hayatlarını kurtarmak, yani kendilerini koruyamayacak insanları korumak veya onlara kendilerini korumayı öğretmek gibi “asil” bir nedenle giderseniz, bu insanlık adına üstlenilen bir görev olarak hem o ülkede hem de diğer ülkelerdeki imajınıza katkı sağlayan bir kamu diplomasisi faaliyeti sayılabilir. Askerî gücün bu tür bir “yumuşak” kullanımı Kounalakis ve Simonyi’nin deyimleriyle “sert-yumuşak güç” olarak nitelenebilir. (2011)

Kounalakis ve Simonyi’ye göre kamu diplomasisi yumuşak gücün kendisi değil aracıdır ve onu yumuşak güce eşitlemek yumuşak gücün karmaşıklığını reddetmek anlamına gelir. (2011:36) Sert ve yumuşak güç, dış politikanın “yin ve yang”i gibidir, birbirlerini tamamlar ve güçlendirirler. Gücün dış politikaya yansımaları ise bir yanda bizzat araçların ve bunların kullanımının sertliği ve yumuşaklığı, diğer yanda faaliyetlerin devletin kontrolünde olup olmadığına dayanan ikili bir ayrım çerçevesinde değerlendirilecek bir yelpaze olarak görülmelidir. Araçların ve kullanımının sertliği/yumuşaklığı bağlamında bu yelpazenin bir ucunda gücün sert unsurlarının sert kullanımını ifade eden “sert-sert güç (hard-hard power)” dururken, diğer yanında gücün yumuşak unsurlarının yumuşak kullanımını ifade eden “yumuşak-yumuşak güç (soft-soft power)” durmaktadır. Yelpazenin sert-sert ucundan yumuşak ucuna doğru gidildiğinde askerî gücün barışı koruma veya insani müdahale gibi “yumuşak” amaçlar için kullanılmasıyla “sert-yumuşak güç” ve “yumuşak-sert güç”le karşılaşılır. (Kounalakis ve Simonyi, 2011:13) Yelpazenin ortalarında örtüşen bu iki kavram, belirli bir stratejik, siyasi, toplumsal veya ekonomik çevreyi etkilemeye yönelik askerî, yani zor kullanmaya dayanmayan çabaların toplamı olarak belirtilebilir. (Kounalakis ve Simonyi, 2011:22)

Askerî Gücün Kamu Diplomasisinde Kullanımı İçin Bir Örnek: Kanada

Sert-yumuşak güç kullanımı olarak barışı koruma ve insani müdahale çalışmalarına katılım, Kanada için bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak nitelendirilmektedir. Kanada'nın dünya barış ve güvenliğine bu çalışmalara katılım yoluyla verdiği destek, dış politikada tüm alanları kaplamak yerine sınırlı kaynakları en iyi sonucu alabilecek şekilde belirli alanlarda yoğunlaştırarak bu alanlarda uzmanlaşmak şeklinde tanımlanabilecek "*Niche diplomacy*" olarak gösterilmektedir. (Henrikson, 2005: 67;83) Alan Henrikson'a göre uluslararası iyilik – bir başka deyişle küresel kamu çıkarı – için çalışmak, ulusal çıkarın ötesine genişleyen evrenselleştirilebilir bir değerdir; iyi işler yapmak, iyi işleri desteklemek, iyi kelimeler kullanmak ve iyi imajlar üretmek ülkenin prestijini ve diğerlerinin saygısını kazandırabilir. Böylece o ülke iyiliğiyle bilinir, saygı duyulur, ödüllendirilir ve bu kendi içinde bir *niche* haline gelir.

Niche diplomacy için belirgin bir avantaja sahip olmak gerekmektedir. Ancak bu avantajın tanrı vergisi olması gerekmez, inşa da edilebilir. (Henrikson, 2005:75) Orta büyüklükte bir orduya sahip NATO üyesi Kanada'nın seçtiği *niche*, barışı koruma çalışmalarına katılımdır. Dünyanın en büyük orduları sıralamasında ilk yirmide yer almamasına¹ rağmen eğitim, teçhizat ve gelişmişlik açısından son derece iyi olan Kanada ordusu, hâlen BM, NATO, AB veya çok uluslu güç tarafından icra edilmekte olan 17 barışı koruma harekâtına yaklaşık 1.200 personel ile katkı sağlamaktadır. (<http://www.operationspaix.net/34-etat-canada.html>)

Buna karşılık Avrupa'nın en büyük ordusu olan ve dünyada ilk on ordu içinde yer alan TSK, yalnız Afganistan'daki NATO harekâtına 1.600'den fazla personel, Türkiye'nin katıldığı yedi harekâta ise yaklaşık 2.500 personel ile katkı sağlamaktadır. Buna 16 misyonda görev yapan 247 Emniyet Genel Müdürlüğü personeli² ilave edildiğinde, Türkiye'nin dünya barışının korunmasına sağladığı katkının Kanada'nın 2,25 katı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin barışı koruma harekâtlarına katılım yoluyla dünya barışına sağladığı katkı, Kanada'nın katkısından daha fazla "pazarlama" avantajına sahip görünmektedir.

2. “YURTTA SULH CİHANDA SULH” İÇİN TSK: BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARINA KATILIM

Barışı koruma (peacekeeping)³ kavramı, dünyanın herhangi bir yerindeki çatışmanın diğer ülkeleri de olumsuz etkileyeceği ve küresel güvenliği tehdit edeceği fikrinden hareketle, “çatışma ve bunalımları yumuşatmak, büyümelerini önlemek ve uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümüne yardımcı olmak için başvurulan bir araç” olarak BM tarafından geliştirilmiştir. (Güngör, 2008:9) Barışı koruma harekâtları ise, bu amaçlar doğrultusunda çatışma bölgelerinde askerî unsurlar veya kolluk unsurlarının görevlendirilmesini ifade etmektedir. Barışı koruma harekâtı çok kapsamlı bir müdahale biçimidir; sanılanın aksine sıcak bir çatışma bölgesine gidip çatışmayı durdurmak barış gücünün öncelikli amacı değildir. Barışı koruma harekâtları daha çok sıcak çatışmanın durmasından sonra BM kararıyla devreye girer. Zorlayıcı tedbirler, koruma, gözlemlenme, silah denetimi, bariyer ve uçuşa kapalı bölgeler oluşturmak, önleyici konuşlandırma, ulus inşası vb. misyonların tümü barışı koruma görevleri arasında yer almaktadır. (Yaman, 2007:24)

Meşruiyetini BM Antlaşmasından alan⁴ ve literatürde genel kullanımıyla askerî müdahale veya insani müdahale aracı olan barışı koruma harekâtları, iç işlerine karışmama ilkesine aykırı ve büyük güçlerin veya ilgili devletlerin ulusal çıkarlarının korunmasına, sömürünün meşrulaştırılmasına yönelik bir araç olarak görülmesi nedeniyle eleştirilmektedir. Doğal kaynak zengini bazı ülkelere iç çatışma, baskıcı yönetim veya kitle imha silahları gibi nedenlerle müdahale edilirken, ekonomik veya siyasi anlamda ciddi bir öneme sahip olmayan ya da büyük güçlerle iyi ilişkilere sahip olan başka bazı ülkelerde benzer durumlara müdahale edilmemesi insani müdahale kavramının güvenilirliğini ve müdahalelerin meşruiyetini zedelemektedir. Öte yandan örneğin Irak'ta uluslararası müdahale sonrasında daha fazla insanın hayatını kaybettiği dikkate alındığında, insanların hayatını koruyup özgürleştirmek için gerçekleştirildiği öne sürülen müdahale anlamsız hâle gelmektedir. Barışın silah zoruyla sağlanması da insani müdahalenin bir başka ironisidir ve tüm bunlar insani müdahale kavramının araçsallığına ilişkin eleştirilerde haklılık payı olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ülkesel ve bölgesel kriz ve çatışmalar, terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması gibi risk ve tehditler ile daha önemlisi insan haklarının küresel bir değer olarak öneminin her gün arttığı göz önünde bulundurulduğunda, hem bölgesel ya da küresel güvenlik ve istikrarı tehdit edecek, hem de sivillerin maruz kaldığı koşullar nedeniyle insanlık vicdanında onarılmaz yaralar açacak çatışma ve krizlere müdahale edilmemesi sorumluluktan kaçmak anlamına gelecektir. Bu açıdan bakıldığında ülkelerin çatışmaları durdurmak, barışı korumak ve insani yardımda bulunmak, yani küresel güvenliği korumak ve insanlığa karşı sorumluluğunu yerine getirmek üzere kendi kaynaklarını seferber etmesi küresel bir kamu hizmeti olarak görünmektedir.

Türk Dış Politikasının sloganı haline gelen “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesi doğrultusunda Türkiye dünya barışının korunmasına kabiliyetleri doğrultusunda katkıda bulunmaktadır. BM’nin barışı koruma faaliyetleri genel olarak Soğuk Savaş sonrası dönemde yoğunlaşmaktadır. Barışı koruma olarak adlandırılmamakla birlikte Soğuk Savaş döneminde de askerî müdahaleler görülmüştür. Bunlardan ilki Kore Savaşı’na müdahaledir. Soğuk Savaş ortamında hür dünyanın savunulması adına Kore’ye asker gönderen Türkiye, hür dünyanın parçası olduğu ve Avrupa’nın SSCB’den korunmasında özverili ve kahraman Türk askerine ihtiyaç olduğu mesajını vererek NATO’ya üyelikle birlikte Türkiye’nin Batı’ya ait olduğunun tasdik edilmesini sağlamıştır. Kore’ye asker gönderilmesi elbette bir kamu diplomasisi faaliyeti olmaktan çok, Türkiye’nin yakından maruz kaldığı SSCB tehdidine karşı Batı güvencesi sağlayacak NATO üyeliğinin bir nevi faturası olarak değerlendirilebilir. Öte yandan bu deneyim, Türk askerinin dış politika hedefleri doğrultusunda, doğrudan güç uygulama dışında kullanılmasına da bir örnek teşkil etmektedir.

Barışı koruma harekâtları yalnız BM tarafından değil diğer uluslararası örgütler veya bir ülke liderliğinde oluşturulan *ad hoc* çok uluslu kuvvetler tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Ancak bunların tamamında BM Güvenlik Konseyinin veya istisnai durumlarda Genel Kurulun yetki kararı çerçevesinde hareket edilmektedir. Yani AB veya NATO tarafından da icra edilse BM kararına dayanması, müdahalenin uluslararası hukuk açısından meşruiyetinin temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’nin katıldığı tüm barışı koruma harekâtları uluslararası hukuki meşruiyeti haizdir. Elbette uluslararası hukuk açısından meşru görünen her müdahalenin siyasi ve toplumsal açıdan da meşru olduğunu söylemek mümkün değildir.

Barışı koruma harekâtları arasında nitelik açısından askerî harekâtlar ve sivil misyonlar olmak üzere ikili bir ayırım yapılması mümkündür. Çatışmaları durdurmak veya önlemek amacıyla oluşturulan askerî harekâtlarda doğal olarak ordular/askerî unsurlar kullanılırken, barışı korumak ve çatışma sonrası özellikle devlet inşasına yardım ederek söz konusu bölgede uzun süreli istikrarı sağlamak amacıyla oluşturulan sivil misyonlarda kolluk kuvvetleri (polis ve jandarma) veya sivil personel kullanılabilir. Türkiye'nin katıldığı askerî harekâtlarda TSK unsurları görevlendirilirken, sivil misyonlarda Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı görev yapmaktadır.

Türkiye'nin hâlen katıldığı 17 barışı koruma harekâtından yedisine TSK unsurlarıyla katkı sağlanmaktadır. Afganistan, Bosna-Hersek, Kosova, Somali, Sudan ve Lübnan'da BM, NATO, AB ve Afrika Birliği tarafından veya oluşturulan çok uluslu kuvvetler vasıtasıyla icra edilen barışı koruma harekâtlarından, örneğin Bosna-Hersek'te icra edilen EUFOR ALTHEA harekâtında Türkiye katkı sağlayan ülkeler arasında Avusturya'dan sonra ikinci sıradadır. (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2012:66) Afganistan'da icra edilen NATO Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (International Security Assistance Force – ISAF) harekâtında Türkiye sekizinci katkıyı sağlarken Kabil Bölge Komutanlığının liderliğini sürdürmektedir. (<http://www.tsk.tr>) Buna karşılık, Somali ve Sudan gibi ülkelerde icra edilen barışı koruma harekâtlarına çok daha az oranda katkı sağlanmaktadır. Bu durumda bölgeye verilen önemden ziyade, icra edilen harekâtın daha sivil nitelikte olması ile bölgenin olumsuz iklim ve sağlık koşulları etkili olmaktadır.

Türkiye'nin Afganistan dışında yüksek miktarda katkı sağladığı harekâtların Bosna-Hersek ve Kosova gibi Türkiye'nin tarihî ve kültürel bağlarının bulunduğu bir coğrafyada icra edilmesi, ilk bakışta akla Türkiye'nin ulusal çıkarlarla birlikte duygusal bağları nedeniyle barışı koruma harekâtlarına katkı sağladığını ve bölgedeki Müslüman ve Türk halkların korunması amacını taşıdığı izlenimini vermektedir. Bölgenin Türkiye açısından ayrı bir önemi olduğu ve etnik çatışmaların taraflarından birinin Türkler ve Müslümanlar olduğu kabul edilmekle birlikte, barışı koruma harekâtlarında görev yapan personelin etnik ayırım yapmaksızın tüm bölge halkına yardım etmek ve barışı korumak için çaba gösterdiği de gerçektir. Öte yandan, insani yardım dâhil hiçbir kamu diplomasisi faaliyetinde ulusal çıkarın gözetilmediğini söylemek mümkün değildir.

Türkiye'nin "küresel barış destekçisi" imajını beslediğinden barışı koruma harekâtlarına katılımı, başlı başına bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak kabul edilmelidir. Zira TSK'nın bu harekâtlara katılımı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından bir "kalkınma yardımı" olarak değerlendirilmekte, bu çerçevede örneğin 2011 Yılı Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu'nda Türkiye'nin, BM Barış Güçlerine ve BM barışı koruma faaliyetlerine önemli katkılarda bulunduğu belirtilerek barışı yapılandırma çalışmalarına 2010 yılında 78,6 milyon dolar, 2011 yılında ise 77,31 milyon dolar tutarında katkıda bulunduğu, kaynakların büyük bir kısmının Afganistan, Bosna-Hersek, Kosova ve Lübnan için ayrıldığı ifade edilmektedir. (Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2011) Buna ilave olarak, bu harekâtlarda görevlendirilen TSK personelinin TSK ve Türkiye'nin bilgi ve iradesi dâhilinde gerçekleştirdiği kamu diplomasisi faaliyetleri de bulunmaktadır. Bu faaliyetler, boyutu açısından daha önemsiz kalsa da içeriği açısından TİKA'nın gerçekleştirdiği faaliyetlerle çoğunlukla örtüşmektedir. Konumuzla ilgisi çerçevesinde TİKA'nın faaliyetlerinin kısa bir değerlendirmesini yapmak, konunun somutlaşmasını kolaylaştıracaktır.

3. TİKA'NIN FAALİYETLERİ⁵

Temelde Türkiye'nin yapacağı dış yardımların koordinasyonundan sorumlu olan TİKA, bugün yaklaşık 100 ülkede, okul yapım ve onarımından tarım üreticilerinin eğitimine, ücretsiz sağlık taramalarından kültür varlıklarının restorasyonuna, kadınlara mesleki eğitim verilmesinden temiz içme suyu sağlanmasına kadar birçok alanda faaliyet göstermektedir. Bu faaliyet alanları arasında ilgili ülkelerin ihtiyaç duyduğu ve ülkemizin mukayeseli üstünlüğünün ve deneyiminin bulunduğu her türlü konuda kapasite artırmaya yönelik uzman eğitimleri gerçekleştirilmesi, bu kapsamda danışman görevlendirilmesi vb. faaliyetler "teknik işbirliği" olarak değerlendirilmektedir.

Eğitim başlığı altında ilgili ülkelerde mevcut eğitim altyapısının iyileştirilmesine yönelik okul inşası, onarımı vb. faaliyetler, okulların ve öğrencilerin ihtiyaç duyduğu eğitim teknik donanımı (örn. bilgisayar laboratuvarları) ve materyallerinin (örn. kitap, kırtasiye) sağlanması, belirli konularda eğitimcilerin eğitimi veya doğrudan öğrencilerin eğitimi faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.

Eğitim alanında gerçekleştirilen 3nemli projelerden biri T3rkoloji Projesidir. T3rk dili ve k3lt3r3n3n yaygınlaştırılmasını amaçlayan proje ile proje kapsamındaki 3lkelerde⁶ 3niversitelerle işbirliği yapılarak T3rkoloji, T3rk Dili ve Edebiyatı B3l3mleri ile T3rke Eğitim Merkezleri açılmakta, 3niversitelere T3rkiye'den akademisyenler g3nderilmekte, yerel akademisyenlere destek verilmekte ve açılan b3l3mlere malzeme-donanım desteği sağlanmaktadır.

Sağlık sekt3r3nde, ilgili 3lkelerde mevcut sağlık altyapısının iyileştirilmesine y3nelik hastane/klinik inşası, onarımı vb. faaliyetler, sağlık kurumlarının ihtiyaç duyduğu tıbbi donanım ve materyallerinin sağlanmasına y3nelik çalışmalar, sağlık personelinin eğitimi ve sağlık taramaları, cerrahi operasyonlar, aşı kampanyaları vb. faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, kırsal alanda sağlıklı içme suyu teminine y3nelik kuyu açma çalışmaları ile içme suyuna sağlıklı erişimin ve su hijyeninin sağlanması adına su şebekelerinin iyileştirilmesi çalışmaları y3r3t3lmektedir.

3te yandan k3lt3rel işbirliği kapsamında, ilgili 3lkelerde yapılan sempozyum, festival, seminer, konferans, sergi vb. faaliyetler ile kitap basım/dağıtımları gibi faaliyetler de desteklenmekte, yurt dışındaki k3lt3r varlıklarımızın tespit edilmesi, hukuki stat3lerinin belirlenmesi ve restorasyonlarının yaptırılması faaliyetleri koordine edilmektedir.

Bir diğer faaliyet alanı, doğal afet ve iç savaş gibi durumlarda ilgili 3lkelere nakd3 yardım yanında gıda, giyim ve ihtiyaç malzemesi yardımları g3nderilmesini içeren acil yardımlardır. Bu kapsamda 2011 yılında Tunus, Mısır, Ukrayna, Venezuela, Kosova, Arnavutluk, Afganistan, Kenya, Pakistan ve Somali'ye yardım g3nderilmiştir. (T3rkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2011: 48-51)

4. TSK'NIN KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ: SİVİL-ASKER İŞBİRLİĞİ

Barışı koruma harek3tları kapsamında başka 3lkelere g3nderilen g3venlik g3leri g3revlileri, g3revlerini resmi 3niformaları ile yapmalarından dolayı, bağlı oldukları 3lkeyi temsil nitelikleri daha fazla 3ne çıkmaktadır. Dolayısıyla davranışları ve çalışmaları g3nderen 3lkenin imajını olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle yurtdışında barışı koruma harek3tlarında

görevlendirilen personelin, bulunduğu ülkedeki kamuoyunun Türkiye'ye bakışını etkileyecek faaliyetler gerçekleştirmesi daha büyük öneme sahip olmaktadır. TSK bu bilinçle Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan'da "Sivil-Asker İşbirliği (SAİ)" faaliyetleri olarak adlandırdığı kamu diplomasisi faaliyetlerine önem vermektedir.

a. Bosna-Hersek'teki Faaliyetler

TSK'nın Bosna-Hersek'teki kamu diplomasisi faaliyetleri, AB tarafından kurulan EUFOR ALTHEA Harekâtı çerçevesinde görev yapan personel tarafından gerçekleştirilmektedir. EUFOR ALTHEA'da bulunan TSK unsurları (bir piyade bölüğü, bir jandarma bölüğü ve sekiz irtibat ve izleme timi olmak üzere toplam 292 personel) 2007 yılında oluşturulan Türk Temsil Heyeti Başkanlığı (TTHB) sorumluluğunda görev yapmaktadır. (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2012:60-61)

TTHB emrine, harekât ve taktik kontrolüne verilen birlikleri, EUFOR ALTHEA Harekâtının amaç ve gereklilikleri doğrultusunda sevk ve idare etmenin yanında, Türkiye adına SAİ faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinden de sorumludur. Bu çerçevede gerçekleştirilen faaliyetler;

- Türkçe kursları düzenlenmesi ve başarılı öğrencilerin Türkiye'ye kültür gezisine gönderilmesi,
- Okullara veya hastanelere malzeme temin edilmesi veya bakım-onarım ve inşaat faaliyetlerine destek verilmesi,
- Özellikle Müslüman nüfusun bulunduğu bölgelerde Ramazan ayında ihtiyaç sahibi ailelere yardım paketleri dağıtılması,
- Bölgede düzenlenen satranç turnuvası veya iftar yemeği gibi sosyal etkinliklere katılım sağlanmasıdır, (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2012: 63-64).

Bu faaliyetler bölge halkıyla iletişimin artırılması ve Türkiye'nin desteğinin gösterilmesini ve sonuç olarak Türkiye'ye duyulan manevi yakınlığın artırılmasına yani zihinlerin ve gönüllerin fethedilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

TSK unsurlarının EUFOR kapsamında üstlendiği resmî görevler arasında Bosna-Hersek'teki toplam 21 İrtibat ve İzleme Timinin (İVİT) sekizinin faaliyetlerinin yürütülmesi ve Bosna-Hersek ordusunun eğitimi ve geliştirilmesine katkı sağlanması da bulunmaktadır. İVİT'lerin resmî görevleri genel olarak, sorumluluk bölgesinde bulunan resmî kurumlar, yerel birlik liderleri, sivil toplum örgütleri ve yerel halkla irtibata geçerek halkın nabzının tutulmasıdır. İVİT'lerde görevli personelin gerçekleştirdiği devriyeler sırasında halkla birebir görüşmeler yapılarak siyasi, ekonomik ve sosyal konularda halkın tutumu izlenmekte ve mevcut güven ortamının devamını tehdit eden olaylar veya olayların emareleri EUFOR Karargâhına iletilmektedir. (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2012: 66)

EUFOR ALTHEA harekâtı kapsamında alınan İVİT görevleri, Türkiye'nin de bölgedeki gelişmeleri yakından takip etmesini sağlamaktadır. Temelde bir istihbarat faaliyeti olmakla birlikte irtibat ve gözlem faaliyetleri, iletişimin bir parçası olarak bölgedeki halkı anlamaya yöneliktir. İVİT personeli görev aldıkları bölgelerin tamamında halkla her seviyede iletişim kurma ve davranışlarıyla Türkiye'nin halk arasındaki imajını olumlu yönde etkileyerek ortak tarihî hafızanın canlanmasına vesile olma olanağına sahiptir.

İVİT personeli aynı zamanda SAI faaliyetleri kapsamında halkın ihtiyaçlarının ve uygulanabilecek projelerin tespit edilmesi ve bunların takip edilmesi görevlerini de yerine getirmektedir. TTH Başkanlığınca uygulanabilir bulunan projeler Genelkurmay Başkanlığına iletilmekte, Genelkurmay Başkanlığınca projelerin gerçekleştirilmesi olanakları değerlendirilerek uygun ve uygulanabilir olanlar için milli bütçeden karşılanması, TİKA'ya iletilmesi veya sivil toplum örgütlerinden destek sağlanması gibi çeşitli yollarla kaynak sağlanmaktadır. Bu kapsamda, Livno'da bulunan bir hastaneye endoskopi cihazı alınması ve çalışma odasının oluşturulması, Travnik'teki bir hastanede yeni doğan yoğun bakım ünitesi yapımı ve Trenica İlkokulunun tadilatı gibi projeler, İVİT personelinin halkın ihtiyaçlarını tespit etmeye yönelik çalışmaları sonucu hazırlanmıştır.⁷

Bosna-Hersek ordusuna verilen eğitimler ise askerî eğitimden çok, başta teknoloji olmak üzere muhabere ve birlikte çalışabilirlik gibi çeşitli alanlarda personelin yeteneklerinin artırılmasına yöneliktir. Bu açıdan TSK personeli Türk ordusunun ve Türkiye'nin gelişmişlik seviyesini yansıtan birer tanıtım aracı haline gelmekte ve saygınlık kazanmaktadır.

b. Kosova'daki Faaliyetler

NATO tarafından Kosova'da icra edilen Kosova Gücü (KFOR) harekâtında da benzer bir durum söz konusudur. TSK KFOR'a 377 personel ile katkı sağlamaktadır. Bu katkı bir motorlu piyade bölüğü, İVİT'ler ve destek unsurlarından oluşmaktadır. (Güler, 2012: 10)

Kosova bağımsızlığını 2008 yılında ilan etmiş olması dolayısıyla Bosna-Hersek'ten daha yeni ve etnik çatışma olasılığı daha yüksek ve sıcak bir ülkedir. KFOR etnik gruplar arasındaki olası çatışmaları önlemek üzere çatışma potansiyeli yüksek bölgelerde konuşlandırılmıştır. KFOR Karargâhı Priştine'de konuşlu iken TSK unsurlarının bağlı bulunduğu Kosova Türk Temsil Heyeti Başkanlığı (TTHB) Müslüman halkın yoğun olduğu Prizren'de bulunmakta, TSK unsurları ise Kosova genelinde görev yapmaktadır. Kosova TTHB de Bosna-Hersek'te olduğu gibi bölge halkına yönelik SAİ faaliyetleri icra etmektedir.

Bosna-Hersek'te olduğu gibi Kosova'da da İVİT'ler görev yapmaktadır ancak Kosova'da İVİT'lerin daha özel bir önemi bulunmaktadır. İVİT'ler, Kosova'nın bağımsızlığını ilan ettiği 17 Şubat 2008'e kadar her alanda aktif faaliyet yürüten KFOR'un Kosova vatandaşına en yakın unsurları olduğundan, vatandaşların her türlü probleminde birinci müracaat noktası olmuştur. Kosova'nın kendi kurumlarını kurarak düzenli bir devlete dönüşmesiyle beraber birçok görev ve sorumluluk Kosova makamlarına devredilmeye başlanmıştır. Ancak vatandaşların alışkanlıkları devam etmekte ve her türlü problemde Kosova'nın resmî makamlarından önce İVİT'lere müracaat edilmektedir.⁸ Bu durum şüphesiz beraberinde taleplerin karşılanamaması gibi bir riski de getirmektedir.

Kosova'da halk genelde Türkiye'yi kardeş ülke olarak görmektedir. Kosova'da görev yapan personelin tespit ettiği bir husus, TSK'nın aslında askerî güç kullanımı olan 1999 NATO hava harekâtında oynadığı rolün Türkiye'nin imajına olan katkısını göstermektedir. Bu husus, Arnavutların 1999 NATO müdahalesinde en etkin rolü Türk askerlerinin üstlendiğini, diğer ülke uçaklarının Sırp hedeflerini kasıtlı olarak vurmadığını ancak Türk jetlerinin Sırp hedeflerini büyük bir başarıyla imha ettiklerini ve kendilerini kurtardıklarını her fırsatta dile getirmeleridir.

c. Afganistan'daki Faaliyetler

BM Güvenlik Konseyinin 1386 sayılı kararına dayanarak, hâlen sıcak çatışmaların ve terörist saldırıların yoğun olarak görüldüğü Afganistan'da barışın sağlanması ve Taliban sonrası devletin inşasına yardım edilmesi amacıyla NATO şemsiyesi altında görevlendirilen Uluslararası Güvenlik ve Yardım Kuvveti (International Security Assistance Force-ISAF) toplam 50 ülkeden yaklaşık 130.000 personelin katılımıyla şu an dünyada icra edilen en geniş barışı koruma harekâtıdır. (ISAF Resmî Web Sitesi) Türkiye ISAF'a 1.650 personel ile katılırken TSK Kabil Bölge Komutanlığı'nın liderliğini sürdürmektedir.

TSK unsurları Afganistan'da Afgan güvenlik kuvvetlerine eğitim ve danışmanlıktan, ülke içinde güvenliğin veya ülkeye gönderilen yardımların güvenliğinin sağlanmasına kadar çeşitli görevleri icra etmektedir. Ancak bu görevler, Türkiye'nin millî kısıtlamaları gereği, sorumluluk sahası dışında ve mayın temizleme, terörlü mücadele, uyuşturucuyla mücadele faaliyetlerini içermemektedir.(Güler, 2012:7)

ISAF kapsamında Türkiye, biri Vardak'ta diğeri Şibirgan/Cevizcan'da olmak üzere Afganistan'da iki adet Bölge İmar Ekibi (BİE) görevlendirmiştir. (Güler, 2012:7) BİE'ler, kendi sorumluluk bölgesinde güven ve istikrarı tesis etmek suretiyle, Afgan Hükümetinin otoritesini yaymak ve kalkınma için uygun ortamı oluşturmak amacıyla teşkil edilmiştir. Bu maksatla BİE'ler iskân tesislerinin emniyetini sağlamakta, SAİ faaliyetleri için bölgelerine ilişkin değerlendirme ve tavsiyelerde bulunmakta, insan istihbaratı ve bilgi destek faaliyetleri icra etmektedir. Vardak'ta oluşturulan Türk BİE bünyesinde Dışişleri Bakanlığı ve TİKA gibi sivil kurum temsilcileri ile Emniyet Genel Müdürlüğünden personel de bulunmaktadır.

BİE'ler Bosna-Hersek ve Kosova'da gerçekleştirilen SAİ faaliyetlerine benzer faaliyetler yürütmektedir. Afganistan'da TSK'nın sorumluluk bölgesinde klinik yapım ve onarımı, su kuyusu açılması, okul yapım ve tadilatı gibi projeler TİKA'nın da desteğiyle gerçekleştirilmektedir. Türkiye tarafından Afganistan'a; TİKA koordinatörlüğünde yürütülen projelerle 307 milyon ABD doları, Vardak BİE tarafından yürütülen projelerle 37 milyon ABD doları ve TSK tarafından yapılan yardımlarla 75 milyon ABD doları olmak üzere toplam 419 milyon ABD doları yardım yapılmıştır. Cevizcan BİE tarafından 24,8 milyon ABD doları

değerinde 54 faaliyet ve proje planlanmış, bunun 21'i tamamlanmıştır. (<http://www.tsk.tr>) BİE projelerinin finansmanı ISAF bütçesinden karşılanmaktadır. Türkiye ise ISAF'a 1,5 milyon avro kaynak sağlamaktadır. (<http://www.isaf.nato.int/troop-numbers-and-contributions/turkey/index.php>)

Ayrıca yine ISAF çerçevesinde Afganistan Millî Savunma ve İçişleri Bakanlıklarına, Afgan Ordusu, Hava Kuvvetleri ve Polisine, lojistik, sağlık ve altyapı sistemlerine, okullar ve akademilere eğitmen, öğretmen ve danışmanlık hizmeti vermek amacıyla kurulan NATO Eğitim Misyonuna (NATO Training Mission in Afghanistan – NTM-A), Afgan polisinin eğitimine katkı sağlamak üzere personel görevlendirilmektedir.

Bu faaliyetlere ilave olarak, bölgede görev yapan personel tarafından, Bölge Komutanlığı sorumluluk sahasında Türk personelin kullanımı için kurulmuş ve Türk doktorların görev yaptığı hastanede Afgan vatandaşlarına ücretsiz sağlık hizmeti sunulduğu, Türkiye'yi Müslüman sıfatıyla tanıyan Afgan halkının TSK personeline diğer ülkelerin askerlerinden farklı olarak çok sıcak davrandığı ve Afganistan'daki varlığından hoşnut olduğu dile getirilmektedir.

d. Diğer ülkelerdeki faaliyetler

Dünyanın bu yoğun çatışma alanlarındaki etkin varlığına ilave olarak Türkiye, Lübnan'da görev yapan BM Lübnan Geçici Kuvveti (UN Interim Force in Lebanon – UNIFIL)'ne istihkâm desteği sağlamak üzere bir istihkâm inşaat bölüğü görevlendirmiş, bu kapsamda UNIFIL görev binası, atık su hattı, çevre yolu, elektrik ve muhabere hatlarının inşası gibi birçok proje gerçekleştirilmiştir.⁹ Ayrıca Deniz Kuvvetleri tarafından sağlanan fırkateyn ile UNIFIL'e lojistik destek de sağlanmaktadır. (<http://www.tsk.tr>)

Lojistik destek sağlanan bir diğer barışı koruma harekâtı BM-Afrika Birliği Darfur Misyonu (UNAMID)'dur. Bu destek NATO tarafından verilen eğitim ve taşıma desteğine bağlı olarak bir nakliye uçağı görevlendirilmesi suretiyle verilmiştir. (<http://www.tsk.tr>)

Önemli bir diğer faaliyet, deniz haydutluğuyla mücadele amacıyla BM ve NATO tarafından yürütülen "açık deniz polisliği" faaliyetlerine Aden Körfezi, Somali karasuları ve açıkları ile mücavir bölgelerde görevlendirilen bir fırkateyn ile destek sağlanmasıdır.¹⁰

5. ASKERÎ İLİŞKİLERDEN DİĞER ALANLARDAKİ İLİŞKİLERE: ASKERÎ EĞİTİM İŞBİRLİĞİ VE ASKERÎ YARDIMLAR

TSK'nın icra ettiği bir diğer kamu diplomasisi faaliyeti alanı, diğer ülkelerle kurulan ikili askerî eğitim işbirliği ve askerî yardımlardır. Eğitim işbirliği faaliyetleri, ülkelerle imzalanan anlaşma ve protokoller temelinde yürütülmektedir. Bu anlaşma ve protokoller çerçevesinde, bu ülkelerin askerî personeline ya kendi ülkelerinde mobil eğitim timleri vasıtasıyla ya da Türkiye'de TSK eğitim kurumlarında temel askerlik eğitiminden Türkçe kursuna veya örneğin toplumsal olaylara müdahale eğitimine kadar çeşitli alanlarda eğitim, öğretim ve kısa süreli kurslar verilmektedir. Ayrıca talep eden ülkelere ordularının veya kolluk kurumlarının modernizasyonu veya yeniden yapılandırılması kapsamında danışmanlık desteği de sağlanmaktadır. Bu faaliyetler TİKA'nın "teknik işbirliği" faaliyetleri sınıflandırmasında değerlendirilebilir.

Türkiye'nin hâlen 51 ülke ile askerî eğitim işbirliği anlaşma veya protokolü bulunmaktadır. Bu kapsamda, bugüne kadar 51 ülkeye mensup 25.200 misafir askerî personele Türkiye'de eğitim verilmiş, 16 ülkede¹¹ kurulan 21 Türkçe dershanesiyle 3.393 personele Türkçe kursu verilmiştir. (<http://www.tsk.tr>) Bu ülkelerin TİKA'nın Türkoloji Projesinin kapsadığı ülkeler ile büyük oranda örtüşmesi dikkat çekici bir husustur. Söz konusu faaliyetlerin Türkoloji Projesine katkı sağladığı ve bu projeden destek aldığı söylenebilir.

TSK tarafından gerçekleştirilen bu eğitim işbirliği faaliyetleri kapsamında Gambiya ile yürütülen faaliyetlerin önemini ortaya koyan Alpar'a (2007) göre Gambiya ile ikili askerî işbirliği faaliyetleri ekonomik ve siyasi ilişkilerin de gelişmesinde etkili olmuştur ve üstelik bu faaliyetler Batı Afrika'daki diğer ülkelere de yayılma eğilimindedir:

"Türkiye-Gambiya askerî ilişkilerinin başlangıç tarihine kadar Gambiya ve Türkiye arasında ekonomik ilişkiler hemen hemen yok gibidir. Ekonomik ilişkilerin gelişmesi öncelikle, Türkiye'ye çeşitli kurslara gelen Gambiyalı askerî personelin Türk mallarının Avrupa'dan gelenlere oranla ucuz olduğunu görmeleri ve bu durumu Gambiya'da ortaya koymaları ile başlamıştır. Müteakiben, Gambiya'da değişik ülkelerden gelen işadamlarının faaliyette bulunduğunu gören Türk Eğitim Timi personelinin bunu Türkiye'deki ilgililere iletmeleri neticesi Türk işadamları Gambiya'ya gelmeye başlamıştır. Bu kapsamda gelen ilk iki işadamı da kısa sürede başarılı olmuş, bunu daha sonra diğer işadamları izlemiştir." (116-117)

“Gambiya’ya gelen hemen hemen bütün heyetlere Türk Eğitim Timinin komuta ettiği okul ziyaret ettirilmektedir. Gelen ziyaretçiler sadece asker olmayıp, devlet adamları, bakanlar, diplomatlar veya akademisyenler de olabilmektedir. Okulu ziyaret eden Afrikalılar benzer eğitimlerin kendi ülkelerinde de verilmesini talep etmektedirler. Bu bakımdan okulun Türkiye’yi tanıtımda önemli bir rol oynadığı söylenebilir.” (173)

Bunun yanında, eğitim verilen Gambiyalı personelin ülkede üst düzey mevkilere yükselmeleriyle Türkiye’ye sempati duyan bir siyasi elit oluşturulmaktadır. Ayrıca Gambiya güvenlik kuvvetlerinden emekli olduktan sonra Türkçe bildiği için Türk işadamlarına danışmanlık hizmeti sağlayabilecek bir kaynak da yaratılmaktadır (Alpar, 2007: 173).

Söz konusu faaliyetlerin pratik ve somut sonuçları bir yana, bir ülkenin güvenlik güçleriyle eğitim alanında işbirliği yapılması, o ülkeye kendini savunmayı ve ülke içinde güvenliği sağlamayı öğretmek anlamına geldiğinden, söz konusu ülkenin Türkiye’ye karşı minnettarlık duygusunu besleyeceği ve diğer alanlarda da işbirliğine zemin hazırlayacak dostane ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu faaliyetlerin Gambiya için ne anlama geldiğini Gambiya Devlet Başkanı Yahya Jammeh’in şu sözleri özetlemektedir:

“Kim sizin kendinizi savunmanıza yardım ederse, barışa, düzene ve düzenli ve sürdürülebilir gelişmenize yardım ediyor demektir. İşte Türkiye’nin yaptığı bu ve biz buna müteşekkiz.” (Aktaran Alpar, 2005: 18)

Öte yandan bu tür işbirliği faaliyetleri Türk ordusu ve Türkiye’nin diğer ülkelerde bir model olarak görülmesi ve dolayısıyla prestijinin artırılması açısından önemlidir. Zira bu faaliyetlerle sadece bilgi değil, eğitim ve güvenlik sistemi, hatta toplumsal ve insan hakları gibi siyasi değerler de ihraç ediliyor demektir. Bugün Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı İçişleri Bakanlığı çatısı altında ve TİKA desteğiyle Arap Baharı sonrasında Tunus’un güvenlik güçlerinin yeniden yapılandırılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Tunus’un güvenlik güçleri temelde Tunus’un ihtiyaç ve özellikleri dikkate alınarak yeniden yapılandırılırken, Türkiye model olarak alınmaktadır. ISAF çerçevesinde Afganistan’da görev yapan TSK personeli, Afganistan askerî yargı sisteminin, Türk askerî yargı sistemi örnek alınarak yapılandırılmasını sağlamıştır. (Yaman, 2007:98)

Benzer bir etkiyi diğer ülkelere yapılan askerî yardımlar açısından da görmek mümkündür. Askerî yardımlar kıyafetten teçhizat ve araca kadar birçok farklı kalemde yapılabilmektedir. Özellikle teçhizat ve araç yardımları beraberinde söz konusu teçhizatın kullanılmasını sağlayacak bilgi ve teknolojinin de götürülmesini gerekli kılmaktadır. Örneğin bir muhabere sisteminin kurulması, o sistemi kullanacak personelin eğitimiyle birlikte, arıza vb. durumda teknik destek ve yedek parça sağlanmasını da beraberinde getirmektedir. Bu durumda kurulan sistem Türkiye yapımı ise Türk savunma sanayiine ticarî bir avantaj sağlanmış olacaktır. Bu etkiyi daha iyi anlamak için Osmanlı dönemi modernleşme sürecini veya Marshall yardımlarını hatırlamak yeterlidir. Ancak bu, Türk savunma sanayii ve teknolojisinin güçlenmesine, dolayısıyla Türkiye'nin sert gücünün gelişmesine bağlıdır.

SONUÇ

Türkiye'nin sert gücünün önemli bir unsuru olan TSK'nın barışı koruma harekâtlarına katılımı ve bu harekâtlar çerçevesinde yürüttüğü Sivil-Asker İşbirliği faaliyetleri ile ikili askerî eğitim işbirliği ve askerî yardım faaliyetleri, yumuşak gücün uygulama alanı olan kamu diplomasisi faaliyetleri olarak değerlendirilebilir. Herşeyden önce, uluslararası toplumda hukuki ve siyasi meşruiyeti konusunda tereddüt uyandırmadığı takdirde barışı koruma harekâtlarına katılım küresel barışa hizmet olarak algılanmaktadır ve küresel barışa hizmet imajını güçlendirmek açısından Türkiye TSK'nın gücüyle doğru orantılı olarak önemli bir avantaja sahiptir. Türkiye barışı koruma harekâtlarına katılımda birinci sırada değilse bile, kendini barış gücü ilan etmiş olan Kanada 1.200 personel görevlendirirken, terörle mücadele etmesi nedeniyle asker ve polise ülke içinde ihtiyacı olan Türkiye'nin barışı koruma harekâtlarına katılımı hiç de azımsanmayacak bir orandadır.

Dünyadaki çatışma ve krizlerin önemli bir kısmı Müslümanların yaşadığı veya çatışma tarafı olduğu, sömürge geçmişi olan ve bu nedenle de genellikle Batı karşıtı siyasi eğilimlerin yoğun şekilde görüldüğü coğrafyalarda meydana gelmektedir. Batılı ülkelerin askerlerinin bu coğrafyalardaki varlığı sömürgeci geçmişleri nedeniyle işgalci olarak görülmelerine yol açabilmekte ve uluslararası müdahale çabalarının başarısız olmasında bir etken haline gelebilmektedir. Bu çerçevede, Müslüman bir ülkenin bu tür coğrafyalarda icra edilen barışı koruma harekâtlarına katılımı arzu edilen bir durum olarak önem kazanmıştır.¹² Bangladeş ve Pakistan gibi ülkelerin katılımı bu açıdan bir ölçüde

kapatmakla beraber, Batılı ülkelerle birlikte çalışma deneyim ve disiplini ile yeterli kapasiteye sahip olmadıklarından henüz yeterince fayda sağlanamamaktadır. NATO'nun tek Müslüman üyesi olan Türkiye ise özellikle askerî operasyonlarda Batılı ülkelerle çalışma konusunda önemli bir deneyim ve disiplin ile kapasiteye sahiptir.

Öte yandan, görev yapılan ülkelerde gerçekleştirilen Sivil-Asker İşbirliği faaliyetleri Türkiye'nin temsiline ve Türk kültürünün tanıtımına ciddi olumlu katkılar sağlarken, savaş ve çatışma sonrası travmayı atlarmaya çalışan toplumlara düzen ve barışın sağlanmasında maddi ve manevi destek verilmesi, güçlü Türkiye imajını beslemektedir. Türkiye'nin Bosna-Hersek ve Kosova gibi tarihî ve kültürel bağları bulunan ülkelerin halklarına, TSK unsurlarının bu ülkelerdeki barışı koruma harekâtlarında görev almak suretiyle güvenliklerinin sağlanmasında verilen bu destek, ortak tarihî hafızanın pekiştirilmesine de katkı sağlamaktadır. Afganistan'da ISAF'ta görev yapan diğer ülkelerin askerlerinin kışlaların dışına çıkamadığı, buna karşılık halkın Türk askerlerinin varlığından rahatsızlık duymadığı, hatta yardımcı olmaya çalıştığı söylentileri efsane haline gelmiştir.

Ayrıca, bu faaliyetlerde askerî güç asla bir zorlama unsuru olarak kullanılmamakta, aksine ilgili ülkelerin kendini savunmasına, devlet inşa sürecine yardım edilmektedir. Bu faaliyetlerin askerî üniformalı personel tarafından gerçekleştirilmesi bunun bir askerî güç kullanımı olduğu anlamına gelmemektedir. Bu açıdan TSK personeli de TİKA personeli gibi görülmelidir.

Öte yandan çoğunlukla resmî kurumlar arasında işbirliği şeklinde tezahür etse de resmî görevliler de ilgili ülkenin kamusu içinde ve çoğunlukla elitleri arasında yer almaktadır ve sonuçta TSK'nın faaliyetleri Türkiye hakkındaki kamuoyunun şekillenmesinde etkili şekilde kullanılabilir.

TSK'nın Sivil-Asker İşbirliği faaliyetleri TİKA'nın proje ve faaliyetlerinin yanında çok mütevazı görünse de, TİKA'nın maddî imkânları göz önünde bulundurulduğunda, Türk kamu diplomasisine kısıtlı imkânlarla önemli katkı sağlandığı söylenebilir. Ancak TSK'nın bu faaliyetleri kamuoyuyla yeteri kadar paylaşmaması, bu çalışmanın hazırlanmasında yaşanan kaynak sıkıntısına yol açtığı gibi, TSK'nın kendisini bir kamu diplomasisi aktörü olarak görmediğini düşündürmektedir. Oysa ki kamu diplomasisi faaliyetlerinin "İyilik

yap denize at, balık bilmezse Hâlık bilir” mantığıyla sessiz sedasız gerçekleştirilmesi yerine, bu faaliyetlerin duyurulması hem TSK’nın yurt dışında ve yurt içinde tanıtımına, hem de Türkiye algısının dış politika hedefleri doğrultusunda şekillendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Öte yandan, TSK’nın kamu diplomasisi olarak saydığımız faaliyetlerinden beklenen faydanın gerçekleşmesi için bir ön koşul bulunduğu kabul edilmelidir: Türkiye’nin dış politikasının TSK unsurlarının o ülkeye yardım etmekten öte bir amaç taşımadığını gösterecek temellere dayanması. Bunun en anlaşılır örneğini ABD’nin Irak’a düzenlediği operasyonda görmek mümkündür. ABD askeri gerçekten Irak halkına özgürlük sağlamak için gitmişse bile ABD’nin tamamen kendi ulusal çıkarları peşinde bir işgalci olarak görülmesi ABD ordusunun bölgedeki faaliyetlerinin ABD’nin imajına katkı sağlamasını önlemekte, hatta olumsuz yönde pekiştirmektedir. Dünyada işgalci olarak görülmeyen ve İngiltere, Fransa veya Almanya gibi sömürgeci bir geçmişi bulunmayan Türkiye bu anlamda başta Afrika olmak üzere dünyanın birçok ülkesiyle ilişkilerde belirgin bir avantaja sahiptir. Örneğin İngiltere’nin insani amaçlarla da olsa özellikle eski sömürge coğrafyalarındaki askerî varlığı ve askerî yardımları derhal İngiltere’nin sömürgeci geçmişini hatırlatıp dış politikasını olumsuz etkileyen bir unsur haline gelebilmektedir. Öte yandan, Türkiye tarihinin bu tür bir olumsuz etkiye yol açabileceği iki coğrafyadan bahsedilebilir: Biri Türkiye ve Türkleri Osmanlı’yla yapılan savaşlarla tanıyan, çocuklarını “Türkler gelir” diye korkutan Avrupa, diğeri ise 19. yüzyıla kadar Osmanlı toprağı olan ve 20. yüzyılda canlanan Arap milliyetçiliğinin etkisiyle Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devletine karşı İngiltere ve Fransa ile birlikte hareket eden Ortadoğı. Bu nedenle, Türkiye’nin son yıllarda Ortadoğı’da daha aktif olmasından kaynaklanan ve Türk dış politikasında “Osmanlılık” gibi algılamalara yol açan söylem ve eylemlerin, bölgedeki Türkiye algısı ve Türkiye’nin bölgedeki etkinliği üzerinde hem siyasal hem de toplumsal zeminde olumsuz bir etki yapabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu tür farklılıkları dikkate alan ve tek taraflı değil müşterek çıkarlar temeline dayanan Türk dış politikası çerçevesinde TSK’nın yukarıda belirtilen faaliyetlerinin Türkiye’nin imajına olumlu katkı sağlayacağı varsayılabilir.

Bu varsayımın geçerliliği için dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, özellikle askerî yardım ve eğitim işbirliği konusunda, kime ve ne için yardım edildiğinin bilincinde olunmasıdır. Örneğin Miloşeviç'in ordusuna yardım yapılması ile Arap Baharı sonrası Tunus güvenlik güçlerine yardım yapılmasının aynı anlama gelmeyeceği muhakkaktır. İşbirliği veya yardım yapılan ordu veya kolluk kuvveti ülkesinde bir baskı ve zulüm aracı haline gelmişse TSK'nın ülkedeki faaliyetleri beklenenin tam aksi bir sonuç verir ve Türkiye güvenlik ve barışın destekçisi değil zalimin işbirlikçisi haline gelir. Bu ayrımın sağlıklı bir şekilde yapılması öncelikle yabancı ülkelerdeki siyasi durumun yakından takip ve analizine dayanırken diğer dış politika ve kamu diplomasisi aktörlerinin de desteğiyle temelde Dışişleri Bakanlığı tarafından takip edilmektedir ve nihai kararı verecek olan siyasi irade askerî alanda işbirliği yapılacak ülkenin siyasi durumunu göz önünde bulundurmalıdır.

SONNOTLAR

---

¹ Independent Gazetesinin yayımladığı sıralamada ilk üç sırada Çin, ABD ve Hindistan orduları yer alırken TSK dokuzuncu sırada gösterilmiş, Kanada ilk yirmi ordu arasında sayılmamış (<http://www.sesliturkiyem.com/egitim/dunyanin-en-guclu-ordulari-listesi-h1496.html>), Global Firepower tarafından yayımlanan listede Türkiye altıncı sırada yer alırken Kanada yirmibeşinci sırada gösterilmiştir (<http://www.globalfirepower.com>).

² Belirtilen sayı hiçbir açık kaynakta yer almamakla beraber, Emniyet Genel Müdürlüğünden Aralık 2012 ayında resmî olarak alınan bilgidir.

³ Dünyada barışın korunması ve güvenliğin sağlanmasına yönelik uluslararası düzeydeki müdahaleler, literatürde çeşitli biçimlerde adlandırılmaktadır. Bu anlamda, çatışmayı önleme (Conflict Prevention), barış yapma (Peace Making), barışı koruma (Peacekeeping), barışa zorlama (Peace Enforcement) ve barışı yeniden yapma (Peace Building) en fazla kullanılan kavramlardır. Ancak Birleşmiş Milletler de genel olarak barışı koruma kavramını tercih ettiğinden bu çalışmada da genel olarak bütün bu kavramları kapsayacak şekilde barışı koruma kavramı kullanılacaktır.

⁴ Barışı koruma harekâtlarının uluslararası hukuk açısından dayanakları konusunda bkz. Yaman, T. (2007); *Barışı Destekleme Harekâtının Hukuksal Temelleri ve Barışı Destekleme Harekâtına Katılımın Türkiye'ye Sağladığı Faydalar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi); Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta; s.25-32.

⁵ TİKA'nın tüm faaliyetlerine yer vermek yerine, TSK tarafından icra edilenlerle örtüşen faaliyetlerine değinilecektir. TİKA'nın faaliyet alanlarına ilişkin bilgiler için bkz. <http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/2>; TİKA'nın faaliyetlerinin bir dış politika aracı olarak değerlendirilmesine ilişkin bkz. Kardeş ve Erdağ, 2012.

⁶ Afganistan, Arnavutluk, Belarus, Bosna – Hersek, Estonya, Filistin, Hindistan, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Letonya, Litvanya, Moğolistan, Makedonya, Özbekistan, Slovakya, Suriye, Rusya Federasyonu (Tataristan Özerk Cumhuriyeti), Türkmenistan, Ukrayna, Ukrayna Kırım Özerk Cumhuriyeti ve Yemen.

⁷ EUFOR'da görev yapan personel ile yapılan görüşmelerden edinilen bilgidir. Projelerin Aralık 2012 itibarıyla teklif aşamasında olduğu bilinmektedir.

⁸ KFOR'da görev yapan İVİT personeli ile yapılan görüşmelerde edinilen bilgidir.

⁹ UNIFIL bünyesinde sivil-asker işbirliği kapsamında gerçekleştirilen 105 proje hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gönül, 2011. UNIFIL'deki Türk unsurlarına ilişkin bir çalışma için bkz. Sıgır ve Topçu, 2012.

¹⁰ Görevlendirilen bir fırkateyn dönüşümlü olarak Birleşik Görev Kuvveti 151 ve NATO Daimi Deniz Görev Grubunun faaliyetlerine katılmaktadır.

¹¹ Afganistan, Arnavutluk, Bangladeş, Bosna-Hersek, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Makedonya, Moğolistan, Romanya, Senegal, Tunus, Türkmenistan, Ukrayna, Ürdün ve Kosova.

¹² Örneğin, Fuller ve Lesser, Soğuk Savaş sonrasında gerçekleştirilen ve halen süren BM barış harekâtlarının çoğunluğunun, bir Müslüman ülkede ya da Müslüman çıkarlarını doğrudan ilgilendirdiği ve bu nedenle de, büyük ihtimalle Müslüman ülkelerin barış gücüne asker sağlamaları yönündeki talepleri ön plana çıkaracağını iddia etmişlerdir. Buradan hareketle de, Pakistan ve Mısır gibi ülkelerle birlikte Türkiye'yi, kültürel ve politik faktörlerin ağırlıkta olduğu durumlarda başrolü üstlenmeye son derece uygun olarak görmektedirler. (Aktaran: Yaman, 2007: 99)

KAYNAKÇA

- Akçadağ, E. *ABD'nin Kamu Diplomasisi Stratejisi: Yumuşak Güç*
<http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/abdkdstratejisi.pdf> (Erişim Tarihi:
30 Ekim 2012)
- Alpar, G. (2007). *Türkiye'nin Afrika Ülkeleri ile İlişkilerinin Geliştirilmesinde Gambiya Modeli*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Alpar, G. (2005). **Gambiya'da 15 Yıl**. GAFTS Publishing, Gambiya.
- Barışın Güvencesi Mehmetçik Bosna-Hersek'te (2012). *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı 413, 53-69.
- Başbakanlık Faaliyet Raporları
- Gönül, V. (2011). "Birleşmiş Milletler Geçici Görev Gücü Bünyesinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin 5 Eylül 2011 tarihinden itibaren bir yıl daha UNIFIL Harekâtına iştirak etmesi hususunda Anayasa'nın 92'nci maddesi uyarınca Hükûmete izin verilmesine dair Başbakanlık tezkeresine ilişkin gerekçenin açıklanmasına ilişkin konuşma", <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem24/yil1/ham/b00301h.htm>, (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2013)
- Güler, M. (2012). **Türk Silahlı Kuvvetlerinin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları**. *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı 413, 4-13.
- Güngör, U. (2008). **Günümüzde Barış Operasyonları**. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 4(8), 7-20.
- Henrikson, A.K. (2005). Niche Diplomacy in the World Public Arena: The Global 'Corners' of Canada and Norway. İçinde J. Melissen (Ed.), **The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations** (ss.67-87). New York: Palgrave Macmillan.
- Kardaş, T. ve Erdağ, R. (2012). **Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA**. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1), 167-194.

Kounalakis, M. ve Simonyi, A. (2011). **The Hard Truth About Soft Power**. Los Angeles: Figuera Press, <http://uscpublicdiplomacy.org/publications/perspectives/CPDPerspectivesHardTruthAboutSoftPower.pdf> (Erişim tarihi:30 Ekim 2012).

Sığı, Ü. ve Topçu, M.K. (2012). **Barış Gücü Operasyonlarında Kullanılan Kültürlerarası Bütünleştirme Yöntemlerinin Kültürel Boyutlar Bağlamında İncelenmesi: UNIFIL Örneği**. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67 (1), 205-235.

Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2011, <http://store.tika.gov.tr/yayinlar/kalkinma-yardimi/KalkinmaYardimlariRaporu2011.pdf> (Erişim tarihi: 28 Aralık 2012)

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları (2012). http://www.tsk.tr/4_uluslararasi_iliskiler/4_1_turkiyenin_barisi_destekleme_harekatinde_katkilari/konular/turk_silahli_%20kuvvetlerinin_barisi_destekleme_harekatinde_katkilari.htm, (Erişim tarihi: 30 Ekim 2012)

Yaman, T. (2007). *Barışı Destekleme Harekâtının Hukuksal Temelleri ve Barışı Destekleme Harekâtına Katılımın Türkiye'ye Sağladığı Faydalar*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

<http://www.sesliturkiyem.com/egitim/dunyanin-en-guclu-ordulari-listesi-h1496.html> (Erişim tarihi:30 Ekim 2012)

<http://www.globalfirepower.com> (Erişim tarihi:30 Ekim 2012)

<http://www.operationspaix.net/34-etat-canada.html>(Erişim tarihi:30 Ekim 2012)

<http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/2> (Erişim tarihi: 28 Aralık 2012)

<http://www.isaf.nato.int/mission.html> (Erişim tarihi:30 Ekim 2012)

<http://www.isaf.nato.int/troop-numbers-and-contributions/turkey/index.php> (Erişim tarihi:30 Ekim 2012)